

Een vergeten oorlog?

Misschien wel in Nederland, maar in België leeft de Eerste Wereldoorlog meer dan de Tweede Wereldoorlog. Natuurlijk, Nederland was in die eerste oorlog neutraal, behoorde in ieder geval niet tot de oorlogvoerende partijen en België heeft in de eerste oorlog verschrikkelijk geleden. In de tweede capituleerden de Belgen eerst op de 18^e oorlogsdag en was het land al in september vrij, afgezien van het Duitse Ardennen offensief. Zuid-Limburg werd in die eerste augustusdagen van 1914 overspoeld door Belgische vluchtelingen en de Rode Kruis colonne uit Maastricht voerde vanuit België Duitse gewonden aan die hier werden verpleegd en later voor de duur van de oorlog geïnterneerd in kampen die boven de grote rivieren waren ingericht. Twee verhalen over wat tussen 1914 en 1918 gebeurde in de stedendriehoek Aken – Luik – Maastricht. In het gebied dat we nu zo graag ‘het land zonder grenzen’ noemen.

Op 4 augustus 1914 viel het Duitse leger België binnen. Niet met ronkende motoren; de Belgen werden gewekt door het getrappel van duizenden paardenhoeven. Het Belgische leger had zich teruggetrokken achter de Maas, nadat de nodige maatregelen waren getroffen. Doorgaande wegen waren versperd door sleuven in het wegdek en omgezaagde bomen.

Met stalen lansen bewapende Ulanen en wielrijders trokken in westelijke richting. Zij werden nauwelijks opgehouden door de versperringen, maar de gemotoriseerde colonne - vaak particuliere automobilisten met gewapende passagiers – strandde al snel. Door onklaar gemaakte spoorwegtunnels in het tracé Aken – Luik gold dat ook voor de treinen vol infanteristen voor wie de Duitse legerleiding een uitstapplaats bij Luik had voorzien.

Voorlopig gedroegen de ruiters en wielrijders zich onberispelijk. Als werd gepauzeerd betaalden ze hun verteringen en voer en water voor hun paarden contant. Dat veranderde toen de infanteristen aan hun opmars begonnen. Burgemeesters hadden de bevolking opgeroepen hun wapens bij de gemeentehuizen in te leveren. Maar toen in dorpen een schot viel, riepen de doortrekkende Duitsers: ‘Mann had geschossen’ en begonnen om zich heen te schieten. Mannen werden uit hun woningen gehaald en voor de ogen van vrouw en kinderen doodgeschoten, waarna woningen in o.a. Berneau en Moelingen in brand werden gestoken.

Toen de wielrijders rond het middaguur in Visé arriveerden deelden ze pamfletten uit: ‘Au peuple Belge’ Wij zijn gekomen als vrienden. Het Franse leger heeft uw neutraliteit geschonden en wil door uw land Duitsland aanvallen. Wij zullen hen teruggedrijven. Herinnert u Waterloo; vrienden waren wij toen, bondgenoten zelfs. Stonden wij Duitsers niet aan het begin van uw onafhankelijkheid?’ De Belgen wensten zich Waterloo niet te herinneren en ontvingen de eerste Duitsers aan de Maas met een kogelregen. Het vuurgevecht duurde de hele middag.

Duitse troepen die Visé naderden via Berneau sleepten een priester uit de kapel van ‘Notre Dame de Lorette’ en vermoordden hem voor de ogen van de buurtbewoners die hun toevlucht in de kapel hadden gezocht. Op een van de karren waarmee een straat in Visé was versperd stonden naam en adres van de eigenaar. De man werd uit zijn huis gehaald en dood geschoten.

Omdat de brug over de Maas was vernield, was een Duitse colonne afgebogen in noordelijke richting tot aan de Nederlandse grens. Tussen Navagne en Lixhe trokken verkenners via een doorwaadbare plaats door de Maas, gevolgd door de eerste regimenten. Pioniers begonnen met de bouw van een brug. Belgische waarnemers leidden vanuit kerktorens op de westelijke oever het vuur van het fort van Pontisse. Tot drie keer werd de in aanbouw zijnde brug verwoest. Nederlandse belangstellenden stonden erbij en moesten door de Duitsers worden gewaarschuwd voor het gevaar dat ze liepen. Die fonteinen in de Maas werden veroorzaakt door granaten die in de Maas vielen! Maar ook in Eijsden en andere grensdorpen stonden Nederlanders te kijken naar het Duitse leger. Intussen werden de kerk van Lixhe en enkele huizen in brand gestoken en enkele burgers vermoord. Toen ontstond op de westelijke Maasover paniek: Duitse regimenten hadden elkaar beschoten en ook de Belgen lieten zich niet ongetuigd. Duitsers sloegen op de vlucht.

Vanwege de regen van granaten werd Visé in de eerste nacht door de Duitsers verlaten. Ook restanten van uitgedunde regimenten trokken terug de Maas over. Een Duits tentenkamp werd van Moelingen teruggeplaatst naar Aubel. De Luikse forten bleven schieten; de inval dreigde te mislukken. Door de druk van steeds meer Duitse troepen keerden ze een dag later in Visé terug. De bevolking werd geterroriseerd en bestolen. Gijzelaars werden genomen en veertien mannen werden meegenomen naar Berneau. Op de vraag van een Duitssprekende Visétois naar de reden, werd hem geantwoord dat zij ter dood waren veroordeeld. Ze zouden niet worden geëxecuteerd, maar moesten dienen als schild voor de aanvallende Duitsers bij het bestormen van de Luikse forten. De Duitse artillerie bleek te licht om de forten uit te schakelen en zware kanonnen en houwitsers werden aangevoerd. Toen viel het ene fort na het andere.

Op 15 en 16 augustus werd de stad Visé in brand gestoken. Weer klonk het: ‘Mann had geschossen’ De mannen werden naar Duitsland afgevoerd waarbij het tot mishandelingen kwam, ook door de inwoners van Aken die de Belgen uitscholden en sloegen. Vrouwen kinderen werden over de Nederlandse grens gejaagd. Voor het schieten op Duitsers door burgers is geen enkel bewijs gevonden. Niet in Visé, niet in Leuven of Aarschot, Dinant, Andenne, enz. In veel Belgische steden trad het keizerlijke Duitse leger gewelddadig op. Duitse officieren gaven later toe dat het orders uit Berlijn waren; de bevolking moest worden geïntimideerd.

Intussen was Kanne een oase van rust. Op 17 augustus waren nog geen geregelde Duitse troepen in het dorp geweest. De Rijkswacht had een aantal krijgsgevangenen door Kanne gevoerd. Na de wanorde op de westelijke Maasoever hadden zich aan de Nederlandse grens bij Kanne en Vroenhoven gevluchte Duitse soldaten gemeld die dachten de enige overlevenden te zijn van hun regiment.

De telegraafverbindingen tussen Kanne, Rukkelingen en Lanaken waren nog intact. Jean Derriks, advocaat te Rukkelingen (Roclenge) en lid van de bestendige deputatie in Hasselt had in zijn dorp een onaangename ervaring gehad met doortrekkende Duitse troepen. Hij besloot met zijn gezin naar Kanne te gaan, waar zijn vriend Felix Poswick burgemeester was.

Vanwege zijn advocatenpraktijk was hij enkele keren op de fiets naar Maastricht geweest en ook was hij via Maastricht voor een bespreking in Lanaken geweest. Vanuit de woning van de familie Poswick, tegenover de Heilig Graf kapel, hadden de bewoners zicht op het kasteel van Neercanne en op de 'Hollandse' soldaten die daar de wacht hielden. Het was zo een vertrouwd gezicht, schreef zoon Pierre Derriks later, die soldaten in hun donkerblauwe uniformen van wie het silhouet zo bekend was van de repen Kwatta chocolade.

Op die 17^e augustus werd de wacht bij het kasteel geïnspecteerd door luitenant Buwalda van het Dertiende Regiment Infanterie in Maastricht. De mannen hadden niets te melden; alles was rustig.

Onze luitenant stak even de grens over en belde aan bij de burgemeester. Deze nodigde hem uit om binnen te komen. In de salon dronken beide mannen een glas port en bespraken de toestand. De bezorgde toon was die van goede burens in benarde tijden. Toen stopte een wagen voor het huis en de Duitse officier die uitstapte belde ook aan bij de burgemeester. De familie die dat vanuit een naastgelegen kamer zag, was enigszins geamuseerd: 'Hoe zou die Hollander zich daar uit kletsen!' De Duitser had een heel andere toon. Er zouden in de loop van de dag Duitse troepen passeren. Niets mocht tegen hen worden ondernomen. De burgemeester zou verantwoordelijk worden gehouden. Toch nodigde de burgemeester ook zijn nieuwe gast uit voor een portje. Hoe de ontmoeting tussen de twee officieren verliep is niet duidelijk. Eerst bekeek de Duitser zijn glas port wantrouwig, maar zei tenslotte toch 'Prosit'. De drie mannen dronken, de Nederlander dronk zijn glas leeg, zei: 'Nou, tabeh dan, ik ga er maar eens vandoor' en liep de kamer uit. Hij zal de buiten wachtende chauffeur wel 'schneidig' hebben gegroet en zal met grote passen langs de kapel zijn gelopen. En was weer in Nederland: een grensincident voorkomen.

In de loop van die middag passeerden de eerste Duitse troepen. Bij de kapel werd gepauzeerd. De burgemeester en zijn echtgenote onderhielden zich met hen en toen ze afscheid namen, van mevrouw Poswick met een handkus, zei een van hen: 'Wir sond noch gute Leute, aber nie nach uns kummen sind schlimmer'.

Jean Derriks was intussen thuisgekomen uit Maastricht en de burgemeester wachtte aan de ingang van het dorp op de komst van meer Duitsers om hen indien gewenst te vergezellen tot aan het volgende dorp. Luidkeels oorlogsliederen zingend arriveerden ze. Sommige dorpelingen hadden de indruk dat ze gedronken hadden. Bij huize Poswick werd op de deur gebonsd door de Duitsers 'Aufmachen!' Mevrouw antwoordde vanachter de deur dat alleen vrouwen en kinderen aanwezig waren. Dan hoefde ze niet te openen. Toen mevrouw Poswick en Jean Derriks terug de gang in liepen, stootten ze op twee Duitsers die via de achterdeur waren binnengekomen. Mevrouw Poswick werd meteen in haar hoofd geschoten en Jean Derriks werd met bajonetsteken geveld. Daarna verlieten de Duitsers het huis en voegden zich weer in de rijen van de voorbijtrekkende troep. De burgemeester werd gewaarschuwd. De lichamen van de vermoorden werden naar buiten dragen en later opgehaald door het Rode Kruis uit Maastricht, De families vluchten naar het kasteel van Neercanne waar de vader van de burgemeester woonde. De overledenen werden na een lijkdienst in de Sint-Servaas begraven op het kerkhof van Wolder. De familie Derriks vestigde zich in Maastricht.

De Duitse vice-consul in Maastricht, op de hoogte gesteld van het gebeurde diende een protest in bij generaal-luitenant Von Bertrab, inspecteur der etappen van de eerste armee. De Limburger Koerier meldde op 22 augustus, 'dat een streng onderzoek werd gelast inzake de gewelddadige dood van mevrouw Postwick en een advocaat uit Roclenge, te Kanne en dat de zaak in handen van de krijgsraad zou worden gesteld'. Maatregelen tegen de daders bleven echter achterwege: in heel het bezette België deden zich deze incidenten voor.